

BESCHRIJVING VAN HET GENUS ASPIDELAPS EN EEN GESLAAGDE KWEEK MET ASPIDELAPS LUBRICUS INFUSCATUS

*Joban Mavromichalis en Silvia Bloem,
Lage Heesweg 68,
5741 BN Beek en Donk.*

■ INLEIDING

Het genus *Aspidelaps* behoort tot de familie Elapidae. Ze is onderverdeeld in twee soorten, te weten *Aspidelaps scutatus* met waarschijnlijk drie ondersoorten en *Aspidelaps lubricus* met drie ondersoorten. *Aspidelaps* komt voor in Zuid-Afrika; *Aspidelaps scutatus* komt vooral in de centrale delen voor en *Aspidelaps lubricus* aan de randen van Zuid-Afrika.

Beide soorten worden in Europa als ongevaarlijk beschouwd, toch hebben laboratoriumproeven op ratten aangetoond, dat hun gif even sterk is als dat van hun grote verwanten van het geslacht *Naja*. Het vergif is neurotoxisch, het tast het zenuwstelsel aan en kan zelfs hartstilstand veroorzaken. Volgens P.J. Buys en P.J.C. Buys wordt voor ongevallen met *Aspidelaps scutulatus* polyvalent antiserum aangeraden en wordt bij *Aspidelaps lubricus infuscatus* beschreven, dat een beet de dood kan veroorzaken. Omdat ze toch niet zo ongevaarlijk zijn, houden we deze soort net als onze andere gifslangen in een terrarium met een zogenaamd schuifstelsel (Mavromichalis, 1994).

■ UITERLIJK, HERKOMST EN LEVENSWIJZE

Aspidelaps scutatus, de schildneusslang

Aspidelaps scutatus heeft een zeer korte kop die meteen overgaat in het lichaam. Zeer opvallend is de rostaalschub die vergroeid is als een zogenaamde ploeg die de hele voorkant van de kop bedekt en boven op de kop uitloopt in een driehoek. De grootte van de ogen is middelmatig met ronde pupillen.

De bouw van het lichaam is gedrongen en hun gemiddelde lengte ligt tussen de 60 en 75 cm. Het aantal schubben rond het lichaam is 21, soms in zeldzame gevallen 23. De schubben zijn glad of licht gekield. Het anaalschild is ongedeelde.

De kleur van de rugzijde varieert van grijs tot rood in verschillende nuances. Ook kunnen er op de rug bruinzwarte zadelvlekken aanwezig zijn die soms vergroeid zijn tot ringen. De onderzijde varieert van wit tot lichtgeel.

Wat vroeger als ondersoort *Aspidelaps scutatus bach-rani* bekend stond om haar geheel zwarte kop en hals, is tegenwoordig alleen nog als kleurvariant bekend. Zij wordt niet langer als geldige ondersoort erkend, omdat het enige uiterlijke verschil de kleur is. Over de verdere ondersoorten hebben we niets kunnen vinden. Wel dat in Nederland vaak de benaming 'schildco-

bra' gebruikt wordt; in Afrika gebruiken P.J. Buys en P.J.C. Buys de benaming schildneusslang en noemen ze *Aspidelaps lubricus* 'koraalslang'. Deze benaming vinden wij ook zelf beter bij de dieren passen.

De schildneusslang leeft overdag voornamelijk ondergronds in zelfgegraven gangen of in verlaten knaagdierenholten in rotsachtige zanderige gebieden. 's Nachts komt zij te voorschijn om op prooidieren te jagen. Haar prooi bestaat uit hagedissen, slangen, padden en kleine zoogdieren. Zelf denken we dat ook deze soort in het wild insecten eet, onze eigen *Aspidelaps lubricus infuscatus* aten ook krekels toen ze jong waren.

Bij storing richten ze zich op als een cobra en vallen meestal met gesloten bek herhaaldelijk aan, daarbij constant een luid sissend geluid makend. Helpt dit alles niet, dan kunnen zij zich schijndood houden, een gedrag dat ook door de ringhalscobra (*Hemachatus haemachatus*) vertoont wordt.

Deze slang is ovipaar en is in gevangenschap waarschijnlijk nog niet nagekweekt. Het blijken ook moeilijke eters te zijn die evenals *Python regius* vastentijden hebben die soms zeer lang kunnen duren.

Aspidelaps lubricus, de Zuidafrikaanse koraalslang

Aspidelaps lubricus heeft ook een korte kop die meteen overgaat in het lichaam. De rostaalschub is aanzienlijk kleiner dan bij *Aspidelaps scutatus*. De schubben van deze soort zijn glad en het aantal rond het lichaam is 19. Het anaalschild is ongedeeld. Het lichaam is geeloranje van grondkleur en gesierd met 20 tot 47 zwarte banden. Onder het oog bevindt zich een zwarte vlek en de eerste zwarte band is vaak driehoekig en het breedst. Op de buikzijde zijn de banden smaller. Er zijn ook zeer mooi rode dieren van de nominaatvorm met zwarte banden, die zeer gewild zijn.

Aspidelaps lubricus infuscatus onderscheidt zich door

een grotere lengte en een groter aantal ventralen dat 158 bedraagt en 31 subcaudalen. De kleur is lichter dan die van de nominaatvorm en onze dieren hebben ook zwarte koppen tot in de hals getekend. De staart is langer en spits. Zelf hebben we de indruk, dat deze soort meer aan de bodemoppervlakte voorkomt dan *Aspidelaps lubricus*, die wij ook verzorgen. Ook zijn ze meer dagactief (eigen waarneming).

Aspidelaps lubricus cowlesi is bijna zonder tekening en zeer licht van kleur. Deze ondersoort wordt zelden in gevangenschap aangetroffen en er is weinig over bekend. Dit komt naar alle waarschijnlijkheid door de vele problemen in haar leefgebied (oorlog, hongersnood). *Aspidelaps lubricus* komt voor in het midden en westen van de Kaapprovincie en in het zuiden van Oranje Vrijstaat.

Aspidelaps lubricus infuscatus komt voor in Zuidwest-Afrika. *Aspidelaps lubricus cowlesi* komt voor in Zuid-Angola. De Zuidafrikaanse koraalslang leeft in zandige, droge steppegebieden. Haar leefwijze is ook vrij onbekend, omdat deze dieren ook ondergronds leven. Soms worden ze gevonden bij het omploegen. Bij zware regenval komen ze vaak aan de oppervlakte en jagen dan zeer actief op voedsel. Hun afweergedrag is hetzelfde als dat van *Aspidelaps scutatus*. Ook hun voortplanting is via eieren. Onze jonge dieren van *Aspidelaps lubricus lubricus* en van *Aspidelaps lubricus infuscatus* aten ook krekels, iets wat nergens in de literatuur vermeld staat.

■ ONZE DIEREN IN HET TERRARIUM

In januari 1994 kwamen we in het bezit van zeer jonge *Aspidelaps lubricus infuscatus*, twee mannen en een vrouw. De vorige eigenaar had deze dieren op de Slangendag in 1993 als nakweek gekocht, maar kreeg ze niet aan het eten. We hebben de zeer jonge dieren toen in apar-

te bakjes gehuisvest en geprobeerd hun naakte muisjes te voeren. Beschadigde muisjes ingesmeerd met kukegeur werden ook niet gegeten. Na twee weken hebben we de dieren in een grote schuifbak gezet met als bodembedekking keukenpapier en wc-rolletjes als schuilplaats. Toen we daarna zeven naakte muisjes aanboden begonnen ze meteen zelfstandig te eten. Ze bleken een grote voedselnijd te hebben, zodat we constant moesten opletten. Nadat we ze enkele keren samen in één bak gevoerd hadden, begonnen ze ook apart te eten. Bij toeval hadden we krekels over van onze spinnen, die ook meteen door de jonge diertjes gegeten werden.

Ze groeiden daarna voorspoedig op tot volwassen dieren die we vanaf 1995 apart hebben gehuisvest in de hoop met hen te kweken. Aan het eind van 1995 zijn de dieren in winterrust gegaan. In de literatuur wordt beschreven dat ze rond mei in winterrust moeten voor een succesvolle kweek, maar wij zijn zelf van mening dat onze dieren geacclimatiseerd zijn en zich aangepast hebben aan de wintertijd in Nederland. Met soorten van het geslacht *Naja* hebben we zo ook al resultaat gehad.

De winterrust duurde van november tot februari bij een temperatuur van 16 tot 20°C. In januari hebben we de temperatuur iets opgevoerd tot 24°C. Vanaf februari varieerde de temperatuur van 28 tot 32°C. De dieren namen weer volop voedsel tot zich en hun lengte bedroeg toen ongeveer 65 cm.

■ PARING EN HET LEGGEN VAN DE EIERN

Op 15 maart vervelde de vrouw en op 19 maart hebben we 's avonds er een man bij gezet die we man 1 zullen noemen. Man 1 viel meteen het vrouwtje aan en wilde haar alleen maar bijten; deze man hebben we dan ook direct verwijderd. Toen man 2 bij het vrouwtje

werd gezet, vertoonde deze direct paarneigingen. Na het sproeien met lauwwarm water werd dit erger.

Toen we man 1 erbij zetten begonnen de beide mannen direct rivaliseringsgevechten te vertonen. Daarbij moeten we opmerken dat man 1 ook man 2 begon te bijten; we hebben man 1 toen maar weer verwijderd. Ongeveer 5 minuten later lag man 2 vast met het vrouwtje. De volgende dag zaten de beide dieren nog steeds vast en heeft de paring 18 uur lang geduurd! Op 20 mei, precies 61 dagen na de paring, legde het vrouwtje een cluster van zeven gave, witte eieren van ongeveer drie cm lang en twee cm breed.

■ INCUBATIETIJD VAN DE EIERN EN DE JONGEN

De eieren hebben we in een bakje met als substraat fijn vochtig grind in een broedstoof van het type 'au bain Marie' gezet. De temperatuur varieerde van 29 tot 31°C, de luchtvochtigheid bedroeg tussen de 80 en 100%. Onder deze omstandigheden deden de eieren het prima. De eieren die op 20 mei gelegd waren, kwamen precies 59 dagen later, op 18 juli gelijktijdig uit.

De lengte van de jongen varieerde van 15 tot 20 cm. Het waren zeer forse diertjes met zeer verschillende tekeningen. Sommige hadden een zeer lichte ondergrond met enkele brede, zwarte banden, andere juist veel zwarte banden die smal waren.

De jonge diertjes vervelden voor het eerst 7 tot 9 dagen na de geboorte. Alle vertoonden ze hetzelfde afweergedrag zoals eerder beschreven. Twee dagen na de vervelling accepteerden zes jonge slangen meteen een nestmuis, één exemplaar hebben we moeten helpen door de neus van het muisje te beschadigen en haar apart te zetten. Na hun eerste maaltijd hebben we elk diertje apart gehuisvest, omdat zelfs de jongen zeer sterke voedselnijd vertoonden jegens elkaar. De geslachtsverhouding is drie mannen en vier vrouwen.

Nakweek *Aspidelaps lubricus infuscatus*.

Photo by Marcel van der Voort.

■ TENSLOTTE

Het kweken met *Aspidelaps lubricus* en *Aspidelaps lubricus infuscatus* gaat de laatste jaren vooruit. Over geslaagde kweken met *Aspidelaps scutatus* lees je echter heel weinig of niets. We hebben zelf geconstateerd, dat je meerdere dieren nodig hebt voor een geslaagde kweek. Man 1 bijvoorbeeld is ongeschikt voor paringsdoel-einden. Zijn gedrag is zeer agressief ten opzichte van de vrouw en hij vertoont eerder kannibalistische neigingen dan paaractiviteiten. Ook een bevriend slangenhouder die twee koppels *Aspidelaps lubricus lubricus* in zijn bezit had, heeft negatieve ervaringen. Tijdens paarpogingen beet de man het vrouwtje constant, wat voor het vrouwtje de dood tot gevolg had.

Ook de giftigheid van *Aspidelaps*-soorten wordt naar onze mening onderschat. Een goede kennis van ons werd door *Aspidelaps lubricus*, nominaatvorm, in zijn pols gebeten. Hij hanteerde de dieren altijd met blote hand. Volgens zijn zeggen is hij ruim twee dagen ziek geweest, zoals van een zware griep. Doordat de nominaatvorm van *Aspidelaps lubricus* zo klein is, heeft die

waarschijnlijk niet genoeg gif om een volwassen mens te doden, met de andere soorten en ondersoorten had hij meer problemen kunnen krijgen. Volgens ons blijft het oppassen met deze dieren. Door hun verdedigingsgedrag zullen ze misschien niet gauw met geopende bek bijten. Zelf hebben we geconstateerd, dat ze, als ze denken dat ze voedsel aangeboden krijgen, in volkomen razernij met geopende bek aanvallen naar alles wat beweegt. De enige verkoper van deze dieren in Nederland beweert dat het volkomen onschuldige dwergcobra's zijn die nooit zullen toeslaan en hij laat als verkoopstunt zien

hoe hij deze dieren met blote handen hanteert. Dit had onze goede kennis dan ook van de verkoper gezien. Al met al blijft het een spectaculaire soort met zeer interessant gedrag die helaas nog te weinig in gevangenschap gehouden en gekweekt wordt.

■ LITERATUUR

- Buys PJ en Buys PJC. *Slange van Suidwes-Afrika*.
- Engelman W-E en Obst F-J. (1981). *Mit gespaltener Zunge*. Leipzig.
- Mavromichalis J. (1994). *Een veilig systeem voor het houden van gifslangen*. *Litteratura Serpentiium* 14: 38-41.
- Phelps T. *Poisonous snakes*.
- Smetsers P. *Aspidelaps lubricus*. *Het Terrarium* 11 (12): 218.
- Trutnau L. (1982). *Schlangen im terrarium*. *Gifschlangen Stuttgart*.
- US Department of the navy. *Poisonous snakes of the World*.